

Farve Vajd

Isatis tinctoria

Farve Vajd er en sydeuropæisk indvandrer, der med en del besvær kan give den eftertragtede farve blå. Den kendes fra jernalder grave, hvor fund af frø antyder, at den har været dyrket. Vajden er to årig, og sætter første år en roset med lancetformede blade. På andet år, sætter den en vældig blomsterstand med små gule blomster, der modner til duske af purpurfarvede frø. Den findes, omkring ruiner efter middelalder bebyggelse, hvor borgens eller klosterets haver engang har ligget, på strandvolde nær kysten, men ikke på agerlandet. Især kan man have held til at træffe den på Bornholm.

Farven blå, var farven på selveste Odins kappe, kongernes skulderslag og den Hellige Jomfrus kåbe, og viste at ejeren var noget ud over det sædvanlige. Almindelige mennesker gik formodentlig i de farver, som naturen havde udstyret fårene med.

Den blå farve findes i små mængder i vajd plantens små gule blomster.

I Indien findes planter med langt mere af det eftertragtede farvestof 'indigotin', og herfra eksporteredes farvestoffet til Europa.

Det var selvfølgelig dyrt, og vajden indgik i en besværlig og langvarig proces, for at få den eftertragtede farve frem: Den skulle dyrkes, høstes, kværnes til grød, og tørres igen. Presses og gæres og lagres, gerne i en årrække. Den skulle læskes med kalk, forstærkes med importeret indigo.

Gik noget galt i den vanskelige proces, måtte hele molevitten kasseres, med betydeligt økonomisk tab for farveren.

Hele processen stank forfærdeligt og naboerne blev sure, når den stinkende suppe blev hældt ud foran huset, hvor lugten bredte sig fra hus til hus.

Den usikre produktion betød, at der var meget strenge regler for, hvornår man havde lov til at kalde sig 'farvemester'. En mislykket proces kunne ruinere en familie.

Uddannelsen tog flere år (lidt kortere, hvis man var vokset op i en farverfamilie) og kan sammenlignes med nutidens fineste og længste uddannelser.

Desuden tilføjedes 'indigo', et farvestof, som man udvandt i Indien, og importerede i dyre domme, og som (meget) senere blev det, der farvede cowboybukser blå.

Men man var ikke færdig endnu. Indigotinet i sig selv, kan ikke opløses i vand, og bliver først blåt ved iltning i luft. Så først skulle garnet have en tur i badet, så det blev 'indigohvidt' og så en tur til, for at blive blåt.

Intet under, at farveren tog sig betalt for produktet, som kun de rigeste kunne betale.

Middelalderhagen fakta:

Farve Vajd findes på Nyord, tidligere på strandvoldene. Desuden ses den langs Møns nordkyst.

Tema 12: Farveplanter